

EUGEN VERBETCHI ȘI CREAȚIA COMONISTICĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

EUGEN VERBETCHI AND COMPOSER'S CREATION
FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA

VICTOR TIHONEAC

doctorand, lector,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Articolul intitulat "Eugen Verbetchi și creația comonistică din Republica Moldova" semnat de Victor Tihoneac, reflectă influența faimosului clarinetist și pedagog din Moldova E. Verbetchi asupra creației comonistice pentru clarinet. Autorul subliniază trei aspecte ale subiectului abordat. În primul rând, mai mulți compozitori au compus piese pentru clarinet sau diferite ansambluri special pentru acest interpret, orientându-se la capacitățile lui interpretativ-artistice, și beneficiind uneori de sfaturi ale maestrului ce țin de aspecte tehnice. În al doilea rând, Eugen Verbetchi a realizat un șir de înregistrări, promovând astfel muzica contemporană națională - atât în Moldova, cât și peste hotarele ei. În afară de aceasta, el includea piese noi semnate de compozitori autohtoni în repertoriul didactic al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Cuvinte-cheie: clarinetist, profesor de clarinet, creația comonistică din Republica Moldova, influența interpretelor asupra creației comonistice din Republica Moldova, interpretarea muzicii contemporane naționale.

The article "Eugen Verbetchi and composer's creation in the Republic of Moldova" written by post-graduate student Victor Tihoneac, reflects the influence of the famous Moldovan clarinet performer and pedagogue E. Verbetchi on the new pieces for clarinet. The author underlines three main aries of this influence. Firstly, many composers have written pieces for clarinet solo or different ensembles and clarinet especially for E. Verbetchi, knowing his interpretive and musical possibilities, very often consulting him about interpretative and technical details. Secondly, the famous performer made many recordings, promoting Moldovan contemporary music both at home and abroad; and thirdly, he actively included new pieces by autochthonous composers in the didactic repertoire of the Academy of Music.

Keywords: clarinet performer, clarinet teacher, composer's creation in the Republic of Moldova, influence of performers on Moldovan composers' creation, interpretation of contemporary Moldovan music.

„Interpretarea reprezintă a doua ipostază a existenței creației muzicale” [1, p. 226], această afirmație aparține renumitului muzicolog rus Valentina Holopova. Este știut de toți că interpretul, împreună cu compozitorul participă direct la constituirea operei muzicale, aducându-și aportul nu numai prin felul în care exprimă, redă mesajul creației muzicale, dar și prin intervenția sa în procesul comonistic.

O altă latură a acestei probleme și anume relația „interpret-compozitor” a fost reliefată de renumitul cercetător român George Bălan: „Marii interpreți au fost dintotdeauna sftnicii apropiați ai compozitorului atunci când aceștia urmăreau să cunoască îndeaproape cerințele, posibilitățile unui instrument, ale orchestrei.” [2, p. 214]. Desigur că în calitate de sftnici erau cei mai de vază reprezentanți ai școlilor interpretative respective sau chiar ai culturii muzicale mondiale, interpreți profesioniști care posedau la perfecție instrumentul, care înțelegeau pe deplin ideea compozitorului, care simțeau impecabil specificul stilului comonistic.

Ducând o vastă activitate concertistică, interpretativă, marii interpreți de multe ori se învredniceau de omagii, în forma unor perle muzicale care de ani de zile alină inimile ascultătorilor. Ca argument la cele enunțate anterior aducem în continuare câteva exemple din

istoria muzicii universale. Un exemplu elocvent este *Cvintetul pentru clarinet și cvartet de coarde în A-dur* semnat de W. A. Mozart, care a fost dedicat clarinetistului austriac Anton Paul Stadler (1753 - 1812). Johannes Brahms fiind profund impresionat de sunetul catifelat și muzicalitatea clarinetistului Richard von Mühlfeld (1856-1907) i-a dedicat acestuia patru capodopere ale muzicii universale: *Trio-ul pentru pian, clarinet și cello a-moll op.114*, *Cvintetul pentru clarinet, două viori, violă și violoncel h-moll op.115*. și două sonate pentru clarinet și pian op. 120.

În cultura noastră muzicală un rol important aparține renumitului clarinetist Eugen Verbețchi care pe parcursul vieții sale și a activității sale artistice a influențat semnificativ această latură a creației muzicale. Aportul său s-a manifestat atât prin promovarea creațiilor cameral-instrumentale pentru clarinet semnate de compozitorii din Republica Moldova, cât și prin colaborarea activă cu diferiți compozitori, în vederea completării repertoriului concertistic. Compozitorii autohtoni în procesul compunerii creațiilor sale muzicale, se orientau în special pe posibilitățile interpretative ale lui E. Verbețchi, dat fiind faptul că Maestrul era cel mai de văză reprezentant al artei interpretative la clarinet din Republica Moldova.

Drept argument la cele enunțate anterior îl vom cita pe N. Mircea: „Verbețchi a colaborat cu succes cu compozitorii moldoveni, – afirmă autorul. – Contând pe posibilitățile de interpret ale lui Verbețchi, Valeriu Poleacov a scris o piesă de concert – *Scherzino pentru clarinet și pian*. Verbețchi a executat-o cu temperament, subliniind elementul de glumă, propriu acestei piese.” [3, p. 3].

Printre cele mai reprezentative creații menționăm *Sonata № 1 pentru clarinet solo* de Zlata Tkaci (1981). Probabil anume această sonată ne poate servi ca exemplu că deseori mulți compozitori în procesul compunerii creației muzicale țineau cont de profesionalismul, posibilitățile tehnice și artistice ale Maestrului. Analizând această creație G. Cocearova scria: „Prima din ele, creată în 1981, este dedicată artistului emerit din RSSM Eugen Verbețchi. Orientarea pe profesionalismul lui a determinat și direcția de bază a căutărilor componistice în domeniul dramaturgiei muzicale” [4, p. 150].

Un interes deosebit prezintă *Sonata № 2 pentru clarinet solo* de Zlata Tkaci (1995), unde autoarea utilizează unele mijloace de expresie moderne cum ar fi frullato, slap-tongue, procedee tehnice destul de dificile în arta interpretativă la clarinet. După cum menționează G. Cocearova, „A doua sonată pentru clarinet, de asemenea solo, a apărut cu mult mai târziu, ..., continuând linia programată în prima sonată. Ea de asemenea realizează ideea monodiei și a desfășurării tematice libere în spiritul unui monolog.” [5, p. 5] executând această creație este necesar ca interpretul să posede un spectru larg de nuanțe dinamice însoțite de o mobilitate vastă metro-ritmică.

O altă creație pentru clarinet solo, destul de reprezentativă, este *Improvizația* de V. Rotaru (1974). Sub aspect interpretativ această lucrare la nivel cu cele precedente necesită de la clarinetist o bună pregătire profesionistă, dar în același timp este și un bun material didactic menit să antreneze diferite aspecte ale aparatului interpretativ. În monografia sa dedicată renumitului compozitor, E. Mironenco afirmă: „Interpretul acestei creații trebuie să fie un adevărat virtuoz. Pentru a simți firesc pulsul ritmic, i se permite la etapa preliminară să

însușească exerciții cu o fuziune treptată a unităților metrice... Și în sfârșit această creație pune în fața interpretului-virtuoz multe dificultăți agogice, legate de schimbările subite ale metro-ritmului, dinamicii, registrelor” [6, p. 35]. Iată de ce, de multe ori această creație era inclusă în programele concursurilor naționale și internaționale ca piesă obligatorie, nelipsind nici din repertoriul didactic al instituțiilor muzicale din republică.

Dintre opusurile pentru clarinet și pian menționăm *Sonata pentru clarinet și pian* (1975) de V. Zagorschi ce a fost interpretată de E. Verbețchi împreună cu conferențiarul Institutului de Arte din Chișinău V. Levinzon. După afirmația lui V. Axionov, cadența pentru această sonată Verbețchi a scris-o singur. Mai târziu această creație a fost înregistrată în fondul Companiei de Stat Teleradio-Moldova.

Merită să fie adăugate și două piese semnate de Valeriu Poleacov. Este vorba de *Scherzino* pentru clarinet și pian și *Studiu de Concert* pentru clarinet și pian. După cum am menționat anterior, *Scherzino* pentru clarinet și pian (1957) rămâne a fi un exemplu veridic de colaborare a Maestrului Verbețchi cu diferiți compozitori. Cunoscând-o la perfecție și fiind chiar el însuși primul interpret al acestei creații, o includea deseori în programele de studii ale studenților, cât și în programele diferitor concursuri.

La lucrările menționate anterior mai pot fi alăturate *Sonata № 1* (1961) și *Sonata № 2* pentru clarinet și pian (1967) semnate de S. Lobel, care la fel au fost înregistrate în fondul Companiei de Stat Teleradio-Moldova. Analizând această sonată în monografia sa dedicată compozitorului, E. Kletinici scria: „Idea Sonatei № 2 pentru clarinet și pian semnată de S. Lobel în mare parte este determinată de esența și posibilitățile individuale ale clarinetului, celui mai universal reprezentant al familiei instrumentelor de suflat din lemn. Mai ales că pe compozitor îl tentau nu cadențele, pasajele de virtuositate, figurațiile accesibile interpreților la acest instrument, dar posibilitatea de a pătrunde în cele mai intime taine ale sentimentelor și gândurilor omenești” [7, p. 65-66].

Interpretarea *Sonatei № 2* de S. Lobel în cadrul unui concert, împreună cu Victor Levinson a fost apreciată foarte înalt: „Interpreții au reușit să evidențieze dramaturgia, ce pătrunde și unește toate cele patru mișcări ale Sonatei” [8, p. 2]. Aceasta ne demonstrează că instrumentiștii au reușit să se apropie la maxim de ideea compozitorului, redând exact spiritul operei muzicale.

Printre lucrările scrise pentru diferite componente de ansamblu nominalizăm *Cântecele Nistrului* pentru voce, clarinet și pian (1970) de Simion Lungul; *Sonata Preludii* pentru clarinet și violoncel (1983) de B. Dubosarschi. Iată cum aprecia compozitorul interpretarea sonatei sale: „Probabil apogeul colaborării noastre a fost *Sonata pentru clarinet și violoncel*, interpretată în ansamblu cu violoncelistul N. Tatarinov, care a fost cald primită de public, și evaluată cu o notă înaltă la Congresul Uniunii Compozitorilor în 1994, a fost menționat în particularitate de compozitorul rus Nikolai Peiko” [9, p. 26].

Vorbind în continuare despre creația componistică a lui B. Dubosarschi menționăm și *Cvintetul pentru clarinet și cvartet de corzi* (1981), *Sextetul pentru clarinet, trombon, xilofon, vioară, violă și violoncel* (1976) interpretarea cărora a fost apreciată astfel: „Îndeosebi aș vrea să-i mulțumesc lui Eugen Verbețchi – scria B. Dubosarschi – ca unui om, care le-a dat cale în

viață unor creații ale mele. Acesta este și *Sextetul pentru clarinet, trombon, xilofon, vioară, violă și violoncel*, și *Cvintetul pentru clarinet și cvartet de corzi* care a avut o soartă fericită, ele se interpretează nu numai în Chișinău, dar și la Minsk, Tallinn, de asemenea și în la Frankfurt. Comparând diferite tratări, nu pot să nu menționez interpretarea partiției clarinetului de Eugen Verbețchi, ca fiind cea mai aproape de ideea mea de autor.” [9, p. 26]

O altă operă muzicală destul de semnificativă prezintă Cvintetul *Istoriei amuzante* pentru clarinet și cvartet de coarde (1973) semnat de Z. Tkaci pe povestirile lui G. Gheorghiu. Fiecare din cele șase piese se încep cu epigrafe ce servesc ca un ghid în lumea muzicii ciclului, în perceperea conceptului ideatic. Prima piesă intitulată *În pădure* descrie tainele, misterele pădurii. Aici interpreții au reușit să redea exact caracterul mesajului componistic, prin respectarea strictă a tempoului, prin efectuarea nuanțelor dinamice reușind să sublinieze contrastul dintre ele, de la *pp* la cel mai expresiv *forte*, susținut de un *legato* impecabil în partiția clarinetistului, pe toată durata piesei. A doua piesă (*Neastâmpărații*) ne aduce în toiul iernii, urmărind jocurile copiilor cu zăpada. Această atmosferă jucăușă, hazlie plină de energie este exact redată de membrii ansamblului. În primele măsuri ale creației Eugen Verbețchi în locul hașurii indicate de autor *tenuto* a interpretat *staccato* astfel accentuând caracterul jucăuș al piesei și reușind să se apropie mai adecvat de conceptul autorului. Epigraful piesei *Necazuri* ne descrie o dispoziție tristă a unui elev ce a primit o notă negativă la lecție. La fel ca și în prima piesă E. Verbețchi a reușit să mențină strict tempoul și să interpreteze un *legato* perfect. *Săniuță nouă*, necesită de la interpret o tehnică interpretativă impecabilă pentru a reda exact conținutul. Anume de acesta au dat dovadă cu siguranță interpreții. Ultimele două piese *Cântecul de leagăn* și *Bună ziua, mulțumesc, la revedere!* reușesc încă o dată să accentueze diferite aspecte ale personalității artistice ale lui E. Verbețchi.

Din creațiile orchestrale care au apărut sub influența personalității lui Eugen Verbețchi fac parte *Andante cantabile* pentru clarinet și orchestră de cameră și *Romanță* pentru clarinet și orchestră de cameră (1978) scrise de Vladimir Rotaru¹. În același context merită să fie menționate *Scherzino* pentru clarinet și orchestră de cameră de Simion Lungul și *Concertul* pentru clarinet și orchestră simfonică de S. Buzilă.

Pe lângă faptul ca Eugen Verbețchi a dus o intensă activitate interpretativă, maestrul a lasat și mai multe înregistrări ale opusurilor compozitorilor autohtoni. În primul rând, este vorba de două discuri de vinil realizate la studioul *Melodia* în care au fost incluse *Scherzo* pentru clarinet și pian semnat de V. Poleacov; *Andante-cantabile* pentru clarinet și orchestră de cameră și *Romanță* pentru clarinet și orchestră de cameră semnate de V. Rotaru: tot aceluiași autor îi aparține și *Balada* pentru clarinet și orchestră de cameră (1977)².

Anume grație lui E. Verbețchi în fondul de aur al RadioTeleviziunii naționale au fost incluse *Sonata* pentru clarinet și pian de V. Zagorschi, *Cvintetul Istoriei amuzante* pentru clarinet și cvartet de coarde (1973) de Z. Tkaci, *Andante cantabile* pentru clarinet și orchestră de cameră,

¹ Ultima piesă a fost înregistrată și în cadrul unui film televizat *Eugen Verbețchi*, realizat la studioul *Telefilm-Chișinău* în 1976 sub bageta lui V. Rotaru.

² Autorul articolului de față a nominalizat doar discurile înregistrate sub titlul, ca fiind interpretate de Eugen Verbețchi, numărul înregistrărilor urmează să fie completat.

Improvizație pentru clarinet solo și *Romanța* pentru clarinet și orchestră de cameră de V. Rotaru, *Scherzo* pentru clarinet și pian și *Studiu de Concert* pentru clarinet și pian de V. Poleacov, *Fantezia moldovenească* pentru vioară și pian de Șt. Neaga semnată în 1941 în transcripție pentru clarinet, *Scherzino* pentru clarinet și orchestră de cameră (1954) și *Cîntecele Nistrului* pentru voce, clarinet și pian (1970) de S. Lungul, *Sonata № 2* pentru clarinet și pian de S. Lobel, *Cvintet* pentru clarinet și cvartet de coarde de B. Dubosarschi și *Concert* pentru clarinet și orchestră simfonică de S. Buzilă (1973).

O altă cale de promovare a creațiilor pentru clarinet semnate de compozitori din Republica Moldova pentru E. Verbețchi era includerea celor mai reprezentative creații în repertoriul didactic. Printre ele menționăm *Improvizația* pentru clarinet solo și *Romanța* pentru clarinet și orchestră de cameră de V. Rotaru. Prima dintre acestea era des pusă ca piesă obligatorie la diverse concursuri naționale și internaționale. O altă piesă nu mai puțin semnificativă este *Scherzo* pentru clarinet și pian de V. Poleacov care la fel ca și cea precedentă era utilizată nu doar în procesul de studii dar și în programele diferitor concursuri. La fel erau des interpretate și *Sonatele* pentru clarinet solo semnate de Z. Tkaci.

Așadar, putem conchide că importanța lui Eugen Verbețchi în cultura muzicală a Republicii Moldova avea un caracter pluridimensional. Talentatul interpret și pedagog influența creația componistică autohtonă prin diferite metode, printre care subliniem următoarele:

1. **atragera atenției compozitorilor către repertoriul pentru clarinet** de diferite genuri (creațiile pentru clarinet solo, clarinet și pian, ansambluri, piese orchestrale cu participarea clarinetului);

2. **colaborarea cu compozitori moldoveni în procesul de creație**, explicând și dând sfaturi compozitorilor în privința particularităților tehnice și interpretative;

3. **desfășurarea activității concertistice** atât în Moldova, cât și în afară ei, cu includerea în repertoriu celor mai reprezentative opusuri semnate de compozitori autohtoni.

4. **promovarea creațiilor prin realizarea înregistrărilor** care se difuzează ulterior la radio și TV; prin aceasta opusurile compozitorilor contemporani autohtoni se includea în circuitul valorilor spirituale la nivel național și internațional;

4. **includerea noilor titluri în repertoriul pedagogic**. Această cale are o importanță aparte pregătând noile generații de interpreți pe baza fondului intonațional actual, pe baza procesului componistic contemporan, asigurând astfel o continuitate în dezvoltarea culturii muzicale pe plan național și universal.

Referințele bibliografice

1. ХОЛОПОВА, В. *Музыка как вид искусства*. Москва: Музыка, 1994.
2. BĂLAN, G. *Sensurile muzicii: Compozitor, interpret, ascultător*. București: Editura UCMM, 1965.
3. MIRCEA, N. *Prim-clarinet*. In: *Chișinău: gazeta de seară*. 1971, № 43 (1795), p. 3.
4. КОЧАРОВА, Г. *Злата Ткач: судьба и творчество*. Кишинев: Pontos, 2000.
5. КОЧАРОВА, Г. *Жанр инструментальной сонаты в творчестве Златы Ткач*. В: *Музыкальная наука на постсоветском пространстве-2011: Международ. интернет-конференция* [online]. 2011. Режим доступа: http://www.gnesinstudy.ru/page/kocharova_doklad
6. МИРОНЕНКО, Е. *Композитор Владимир Ротару*. Кишинев: Tipografia Centrală, 2000.
7. КЛЕТНИЧ, Е. С. *Лобель*. Москва: Советский Композитор, 1973.

8. ЗАК, Е. С. *Сонатный вечер*. Рец. на концерт В. Левинзона и Е. Вербецкого. Из персонального архива Евгения Вербецкого.
9. *Евгений Вербецкий*: [сб. статей]. Кишинев: Prut Internațional, 2006.